

Публична лекция на
Н.В.ПР. МОНСЕНЬОР
ЖАН-ЛУИ БРЮГЕС
АРХИВИСТ И БИБЛИОТЕКАР
НА СВЕТАТА РИМСКА ЦЪРКВА

ЦЪРКВА И ПАМЕТ

ЦЕРЕМОНИЯ ПО ВРЪЧВАНЕ
НА ПОЧЕТЕН ЗНАК НА СУ СЪС
СИНЯ ЛЕНТА НА
Н.В.ПР. ЖАН-ЛУИ БРЮГЕС

София, 24 септември 2014 г.
Зала 1 на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“

Университетско издателство
„Св. Климент Охридски“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

**Философски факултет, катедра „Библиотечно-информационни науки и
културна политика“**

Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“

Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Българска библиотечно-информационна асоциация

Съставителство проф. Александър Димчев

Превод от френски език Мариана Пенчева

Редакция проф. Владимир Градев, доц. Вася Велинова

„Това правете за мой спомен“. Малко са фразите в Евангелието, които имат подобна тежест. Тя се повтаря на две места, в които се припомня институцията на Евхаристията (Лука 22, 19; 1 Ко 11, 24–25). На свой ред ние я повтаряме, когато отслужваме Светата литургия, този акт, който, както се изясни на Втория Ватикански събор, представлява кулминацията на живота на Църквата и на цялата християнска общност. Тя загатва, че съществува тясна връзка между Църквата и спомена, Църквата и паметта. Именно тази взаимовръзка си поставям за цел да разбера и да изясня в настоящата лекция.

I. Памет и самоличност

Взаимовръзката между паметта и Божието присъствие не се заражда с християнството. Още в Стария Завет, когато Бог се обръща към своя народ, за да му разкрие какво ще направи за него и следователно какво ще очаква от него, Той първо му припомня какво вече е направил за него. Преди да му предостави Десетте си заповеди, Той се представя по следния начин: „Аз съм Господ, Бог твой, Който те изведе от Египетската земя, от дома на робството“ (Второзаконие, 5, 6). Тук се вижда, че паметта изпълнява двойна функция. От една страна, тя отвежда към самоличността. Тук става въпрос за самоличността на Бог, но това е валидно и за хората: когато имам съмнения относно самоличността на някого, го карам да ми припомни отминали факти, обстоятелствата около предишна среща, което ми позволява да го идентифицирам. Впрочем има хубав израз на френски за разсейване на съмненията относно самоличността на даден човек, дължащи се на забравата: „Вие ме възстановявате?“ – пита забравеният този, който не може да си го спомни. От друга страна, споменът утвърждава доверието – именно защото Бог е освободил народа си от египетско робство, народът Му следва да се под-

чинява на изискванията Му – в случая да се подчинява на Неговия Закон – и да вярва в обещанията Му. Това твърдение е валидно и за общественения живот: именно защото си спомням доброто, което даден човек е направил за мен в миналото, мога да имам доверие в бъдещото му поведение спрямо мен.

Самоличност, доверие, нека запомним тези два термина, които ще ни послужат като пътеводна нишка.

Сплотеността на една социална група, била то политическа или религиозна, и най-вече бъдещето ѝ зависят до голяма степен от спомена за нейното формиране. Така например привързаността ни към Европа няма да е същата, ако се позоваваме на „нейните патриарси основатели“ Робер Шуман и Алсид дьо Гаспери и на това, което са искали да направят, на духа, в който са поставили основите на тази идея, или ако сме уверени, че Европа няма нужда да си задава въпроси относно произхода си, тъй като тя е идея, която трябва да се пресъздава постоянно. Именно тук възниква основният въпрос за самоличността.

Това стана ясно по време на дискусиите за създаване на европейска конституция, която още не е видяла бял ден... Ако Европа е само пазар, според либералното виждане, който трябва да се разпростре отвъд географските и културните граници на континента, би трябвало да се насочим към съвсем олекотена конституция, една „софт“ конституция, припомняща само основните правила на свободния обмен. Обратно на това, ако Европа желае да има силни институции, защото иска да играе и политическа, а не само икономическа роля в международния концерт, което по самата си същност изисква последователност в действията, тогава конституцията трябва да се позовава на произхода, на волята на „патриарсите основатели“ и в този случай на християнските корени.

Колкото до християнството, то се позовава на Исус от Назарет – истински Бог и истински човек, като на свой създател. Това е именно заглавието, избрано от богослова Йозеф Ратцингер, впоследствие провъзгласен за папа Бенедикт XVI, в трилогията му, публикувана между 2007 и 2012 г. През декември 2013 г. Фондация „Йозеф Ратцингер – Бенедикт XVI“ организира в Рим симпозиум, който се занимава с тази тема: как можем да постигнем най-точното, най-автентичното изображение на Създателя? Дали евангелията ни помагат да се запознаем по достоверен начин с историческата личност Исус от Назарет? Повече отколкото за други религии, при които липсва исторически обоснован създател, като например индуизма, за християнството е от жизнена важност да докаже своята вярност към самата личност Христос, това, което е казал и направил – *acta* и *passa* на Христос, както биха се изразили средновековните богослови.

II. Християнството си служи с четири вида памет

1) Топографска памет

Съществува понятие, наречено топографска памет, т.е. вярващият изпитва необходимост да посети местата, където Христос е живял, да диша същия въздух, да види същата светлина, да обходи същите маршрути, да пипне камъните, или постройките, покрай които е минал... Евангелията са изключително прецизни в описанията си на село, на квартал на Йерусалим, на планина или река, където Исус е отишъл да проповядва и е извършил чудеса. Този стремеж от страна на вярващия припомня т.нар. стратегия на влюбените: когато сме далеч от любимото същество, не изпитваме ли необ-

ходимостта да се върнем към местата или вещите, които ни напомнят за него, въпреки отсъствието му?

Да вземем един политически пример. Съзнавам, че понятието „политически коректно“ ни заставя да видим в кръстоносните походи добре известното, но постоянно отричано явление на сблъсъка на цивилизациите, или още първообраза на голямата колонизаторска вълна, маркирала западноевропейската история от XVI до XIX в. Действителността е по-проста и предимно религиозна, което е трудноразбираемо за светския манталитет: християните са искали да си осигурят свободен достъп до местата, където е живял Исус от Назарет, за да го разберат и почитат по-добре, с други думи, за да го „посетят“.

2) Паметта за близост

В общи линии християнската памет – следва да се уточни, че става въпрос за католическата и православната памет, тъй като това не се отнася за протестантската – търси контакт, който може да се определи като физически, с тези, които са познавали Христос отблизо. Да наречем този втори вид памет на близостта. Близостта с тези, които са общували с Него, било то, защото са му били съвременници (Дева Мария и учениците му), било то, защото светостта им ги е превърнала във вълнуващо доказателство за светостта на Христос, означава близост със самия Христос.

Така се обяснява поклонничеството, което превръща християнството от историческа в плътска религия, при която вярващият изпитва непреодолима нужда да докосне, за да бъде докоснат. Несъмнено поклонничеството като такова не е присъщо за нашата религия: достатъчно е да цитираме Мека или Бенарес; в тези случаи става дума за изпълнение на завет или за искане на благоволение, например за здраве.

Тези мотивации не са чужди на християнската практика, но в нея прозира най-вече волята да се доближим до Създателя чрез някой, който е живял заедно с Него. Освен посещенията на светите места в Палестина, за които споменахме, следва да отбележим и местата за поклонничество в чест на Богородица, като Лурд и Гуадалупа, или тези, свързани с гробовете на Апостолите в Рим или Сен-Жак дьо Компостел.

3) Паметта на книгите

Загрижеността за запазване на спомена обяснява старанието, с което християнството е запазило писанията за Христос и пребиваването му сред хората и по-общо сред тези, които анализират и коментират Неговите акта и *passa*. Тук може да се говори за паметта на книгите. Когато папа Бенедикт ме назначи на поста, който в момента заемам, той сподели, че самият би мечтал за него, ако не бил вече избран на престола на свети Петър. След което добави: „Поверявам ви съкровищата на Църквата.“ Терминът може да изглежда странен: истинските съкровища на Църквата са на първо място светците, тайнствата и бедните. Да се опитаме да разберем защо все пак е правилно използван.

Тези „съкровища“ са разпределени между две институции, които, въпреки че от географска гледна точка са в съседство (Кортиле дел Белведере), са абсолютно независими една от друга. Единственото, което свързва Ватиканската апостолическа библиотека и Секретния ватикански архив, е папата.

Ватиканската апостолическа библиотека е създадена малко преди 1450 г. от папа Николай V, който е взел участие в основаването на първата „модерна“ библиотека в доминиканския манастир „Св. Марко“ във Флоренция (където се съхраняват прекрасните стенописи на Фра Анджелико). Па-

пата поръчва книги от всички източни и западни пазари; той изпраща доверени хора в най-затънтените места с цел събирането на най-представителните творби на човешкия гений. Оттогава придобиването на книги се извършва с различни темпове, но без прекъсване.

Ако трябва с една дума да дефинирам Ватиканската апостолическа библиотека, бих я определил като хуманистка библиотека. Хуманистка по волята на нейния създател, призвана да събере най-доброто от човешката култура. Тя не е просто църковна библиотека, каквито се срещат в семинариите или богословските факултети, въпреки преобладаващия брой богословски и философски творби, както и книги по канонично право. Тя не е и национална библиотека, където един екземпляр от всички печатни издания на страната е депозирани по изискване на закона. В най-богатите ѝ фондове се съхраняват библии и стари ръкописи, научни трудове (математика и астрономия), трудове из областта на световната история и на изкуството (предимно живопис и музика), без да забравяме една от най-богатите колекции на медали.

Например нашата Ватиканската апостолическа библиотека се гордее да притежава освен известния *Codex Vaticanus* – най-ранния пълен вариант на Библията на гръцки (постъпил още в края на XV в.), но и папируса *Vodmer* от XIV–XV в., придобит по-скоро, който съдържа края на Евангелието от Лука и началото на Евангелието от Йоан.

Ще си позволя да вмъкна следната забележка: погрешно е, както често се прави в наши дни, да се представя християнството като „религия на книгата“. При нас книгата е само помагало, чиято цел е да отвори духа и сърцето за творението на Светия Дух. „Да служим не на буквата, а на духа; защото буквата убива, а духът животвори“ (2 Ко 3, 6).

Често се отправят упреци, че библиотеките струват скъпо. Някакъв вид романтизъм, прославящ бедността, подтиква Църквата да се освободи от тези „признаци на богатство и власт“. Именно поради това през май 1968 г. френските доминиканци стигат дотам, че предлагат закриването на библиотеката на доминиканския орден в Сошоар, втората частна библиотека във Франция. Действително историята на Църквата е изпълнена с антиинтелектуални и антихуманистични прояви, които проповядват простотата, захвърлянето на излишния товар на културата и установяването на непосредствен контакт с Библията (*Sola Scriptura*), като че ли човешката култура се е превърнала в препятствие за вярата. „За какво ми е да знам всичко това? – ме запита един ден мой познат, на когото исках да отворя очите за богатството на християнската култура. – Достатъчно е да имаш вяра, а вярата е създадена за простите души.“

По доста схематичен начин една християнска библиотека може да бъде представена като низ от концентрични кръгове:

- В центъра – *основополагащите писания*. Самият Исус не е оставил такива. От това не бива да се заключава, че не е можел да пише: нека не се оставяме сирените на клетничеството да ни изкушат. Исус е бил син на дърводелец, а по онова време дърводелецът е бил най-ерудираният човек в селото по подобие на нотариуса в наши дни. „Ако имаш нужда от съвет, обърни се към най-мъдрия сред мъдрите – дърводелеца“, се казва в една поговорка. Действително според евангелието Исус чете Тора в синагогите (Лука 4, 16), а съвременниците му Го наричат „раби“ или „магистър“, което предполага отлично познаване на Светите писания. Следователно една християнска библиотека задължително трябва да съхранява

каноническите писания, съдържащи се в Новия Завет и представляващи писмената основа на вярата. Около този център са разположени четири кръга:

- Първи кръг: библейската литература (библейски тълкувания и богословие), групиращи книгите, които анализират и коментират основополагащите текстове, като ги ситуират във времето.
- Църквата често се представя като продължение на присъствието на Христос през вековете след смъртта Му. Оттогава ние не можем да се свържем с Него без посредничеството на Неговата Църква. Той трябва да бъде опознат и обичан и именно в това се състои нейната мисия. Следователно вторият кръг е посветен на Църквата, на нейната мисия и организация, на нейните право и литургия, без да забравяме историята ѝ. В този смисъл вторият кръг се занимава с *Църквата, превърнала се в памет*.
- Третият кръг, който е по-широк, се заема от теологията. Под теология следва да се разбира усилието на човешкия разум (не може да има теология без философия) да извлече чрез Откровението принципите на разбираемостта и регулиране. Няма съмнение, че богословската литература е огромна, като се започне от Отците на Църквата и се стигне до съвременните богослови.
- Четвъртият кръг е най-широк, но и най-разпилян. Латинският писател Теренций твърди: „Нищо човешко не ми е чуждо.“ Това е още по-вярно за Църквата – всичко човешко говори за Бог, тъй като човечеството е създадено по Негов образ и подобие. Този последен кръг може да се определи като *памет на хуманизма* и цели да съхрани следите на човешкото познание във всички области – от точните науки до различните форми на из-

куството. В Сикстинския салон големите библиотеки на човечеството са представени редом с големите вселенски събори, илюстрирайки по този начин необходимия диалог между вярата и разума.

Съхраняването на книгите често е придружено от непреодолими трудности. Някои от тях са свързани с редица технически проблеми: крехкостта на папируса и на ръкописите, влажност или суша, всякакви видове паразити... Други пък разкриват исторически бедствия: пожари, разпиляване, съзнателно унищожаване... В желанието си да нарани душата на поляците Хитлер дава заповед да се опожари националната библиотека. От своя страна Наполеон изпраща в Париж архивите и значителна част от Ватиканската библиотека, докато Виенският конгрес не нареди да се върнат обратно. По този начин библиотеките и архивите се превръщат в символи на социалната идентичност и като такива са изложени на всякакви конфликти от идеологическо естество.

- 4) Последният вид памет е още по-оригинален. Църквата е наречена Тялото на Христос. Когато припомня словата или действията на Своя създател, тя не търси само литературна достоверност или историческа точност, както това се прави за исторически личности от миналото; тя уведомява вярващите какво Той казва или прави в днешно време. Тайнството представлява самата ѝ същност. Църквата си поставя за цел да представи Христос жив и активен пред хората от всички времена и всички цивилизации. Това е основната ѝ мисия. Чрез тайнството се пресъздава животът на възкръсналия Христос и превръща този, който се докосва до Него, в участник в тайнството, в извор на Божията милост. Тук сме в правото си да говорим за **памет, изградена върху тайнството.**

III. Памет и бъдеще

Църквата е най-древната институция на човечеството, по-древна от държавите, по-древна от университетите. Вече позната в Израел (*Lumen gentium*, 9), тя преминава през несъществуващи цивилизации, като е съхранила значителна част от моралното им наследство, от усилията на хората с добра воля да водят по-щастлив живот на по-справедливо място. Тук е мястото да приветстваме скромния незабележим труд на монаси и писачи, които в желанието си да служат на Бога, посвещават живота си на съхраняването и предаването на древната мъдрост. По този начин, иска или не, нейната памет се превръща в памет на голяма част от човечеството. В този смисъл християнската памет не принадлежи единствено на Църквата и не може да се отнася с нея като със собственост, решавайки произволно какво да запази и какво да отхвърли от нея. Тя не може да си позволи, ако не иска да предаде мисията си, да прахосва или да изгуби това наследство. Тъкмо обратното, Църквата е длъжна да пази старателно това наследство, което дори и да не принадлежи на вярата, не е по-малко ценно. Често припомням на тези, които ни правят честта да посещават Ватиканската апостолическа библиотека: нейното хуманистично призвание датира от самото ѝ създаване, като се има предвид, че намерението на папа Николай V е било да създаде библиотека, предназначена за всички учени по света, а не само за християните.

В този смисъл Църквата е призвана да изиграе решителна роля за моралния напредък на човечеството. В действителност всеки напредък изисква пълно и цялостно осъзнаване на наследството. Дори в светските общества, най-вече в тях, тъй като те имат най-голяма склонност да изопачават миналото, Църквата се явява като пазителка на паметта. Отвъд многообразието на мненията и вярванията им, дори и

да не споделят християнската вяра, дори и да ѝ се противопоставят, чрез Църквата съвременните хора изпитват собствената си памет. Повечето от тях не очакват от нея, както в християнското минало, норми и предписания, а изискват представянето на основните ценности, които чрез културното многообразие свидетелстват за общите усилия на хората към „красиво и добро“.

Би било погрешно да се сравнява нейната бдителност с дейността на музеен работник. Действително Църквата съхранява, но прави това, за да спаси. Бдителността на Църквата е като на пророк. Заставайки за първи път на трибуната на Обединените нации през 1956 г., папа Павел VI заявява своята самоличност по следния начин: „Името ми е Петър; експерт съм по въпроса за човечеството.“ Ролята на Църквата е да бди и да пробужда съзнанието. Асистирана от Светия Дух, тя вижда далеч: тя осветлява съвременните хора относно това, което може да се нарече „дълбочината на залозите“.

Тази пророческа мисия неминуемо вкарва Църквата в конфликт с т.нар. модерност, за която историята не дава никакъв отговор на въпросите на нашето време. Тази модерност не е лишена от противоречия. Техническата модерност се посвещава основно на съхраняването на данни, което е начин на позоваване на паметта; тя отлично знае, че „колелото не се изобретява отново при всяко следващо поколение“. В замяна на това, що се отнася до въпросите, свързани с антропологията, тази същата модерност счита, че няма какво да очаква от уроците на древните мислители. За нови времена – нови решения. Голямата битка между „древни“ и „модерни“, която започва през XVII в., е на път да завърши пред очите ни с победата на вторите и отстраняването на първите. Наистина образованието оставя все по-ограничено място за науките на паметта в полза на научните материи.

Няма начин в крайна сметка да не се изправим пред този очевиден факт: в момента, когато губиш паметта си, губиш и самоличността си; ставаш неспособен да се държиш нормално. Засегнатият от амнезия няма бъдеще. Тази констатация е валидна и за хората, при които загубата на паметта се определя като патология, какъвто е случаят с болестта на Алцхаймер. Но тя е също толкова валидна и за обществените групи и нациите. Именно поради тази причина се честват годишнини и се създават възпоменателни празници. Тяхната ефикасност обаче подлежи на съмнение, ако по-младите поколения не са посветени в богатството на едно общо минало и ако поколенията, които ги предшестват, не си дават труда да им предадат наследство, което не им принадлежи. В този смисъл кризата от 1968 г. може да се интерпретира като криза на паметта: несъмнено за първи път в историята едно поколение решава да скъса окончателно с миналото. Прозорливо и доброволно, то просто решава да не предава нищо. Но този, който забравя миналото си, е осъден да го повтори. „Който не си спомня, не живее“, твърди италианският антрополог Джорджо Паскуале.

ПУБЛИКАЦИИ НА Н.В.ПР. МОНСЕНЬОР ЖАН-ЛУИ БРЮГЕС

Книги:

- La Fécondation artificielle au crible de l'éthique chrétienne, Paris, Fayard, 1989. A work awarded by the French Académie des sciences morales et politiques.
- Dictionnaire de morale catholique, Chambray-lès-Tours, C.L.D, 1991, new edition, revised and corrected, in 1996.
- Précis de théologie morale générale, Tome 1: Méthodologie, Paris, Mame, 1995.
- L'Eternité si proche, Conférences du carême 1995 à Notre-Dame de Paris, Paris, Ed. du Cerf, 1995.
- Les Idées heureuses. Vertus chrétiennes pour ce temps, Conférences du carême 1996 à Notre-Dame de Paris, Paris, Ed. du Cerf, 1996.
- Des Combats de lumière, Conférences du carême 1997 à Notre-Dame de Paris, Paris, Ed. du Cerf, 1997.
- Un an déjà, Chambray-Lès-Tours, Ed. C.L.D., 2001.
- Précis de théologie morale générale. Tome 2: Anthropologie morale (volume 1) Paris, Parole et Silence, 2002; (vol. 2) Paris, Parole et Silence, 2003.
- L'Église et la sexualité Repères historiques et regards actuels (en collaboration), Ed. du Cerf, 2006.
- Vatican II, une boussole pour notre temps (recueil des conférences de carême à Notre-Dame de Paris), Parole et Silence, 2010.
- Mon âme exalte le Seigneur (recueil des conférences de carême prononcées à Notre-Dame de Fourvière, Lyon), Parole et Silence 2011.
- Preface to the book Per una ecologia dell'uomo, Antologia di testi Joseph Ratzinger, Benedetto XVI, Libreria Editrice Vaticana, 2012.
- Preface to the book The Apostles' Creed-Knowing, Living, and Sharing the Gift of Faith by L. J. Spiteri, World Library Publications, USA, 2013.
- Preface to the book Les Sept Joies de Marie, Paris, Magnificat, 2013.

Статии:

- Les trois chocs de la bioéthique, «Nouvelle RevueThéologique'», 112/n° 6, November–December 1990.
- Les langages du corps, «Ethique. La vie en question», n° 2, Autumn 1991.
- Présentation de l'encyclique, «Veritatis splendor», Paris, Mame/Plon, 1993.
- Il teologo moralista, «L'Osservatore Romano», 5 January 1994.
- L'éthique dans un monde désenchanté, «Revue thomiste», XCIV, 1994.
- «Veritatis Splendor», une encyclique de combat, 'Communio', XIX, 2–March/April 1994.
- La ética en un mundo desilusionado, «Humanitas», 1, 1996.
- Présence du Judaïsme dans le questionnement éthique contemporain, «Judaïsme, anti-judaïsme et christianisme» Colloquy of the Université de Fribourg, March 1998, éditions Saint-Augustin.
- Quelques considérations sur le pardon, 'Communio', n° XXIII, 6, XXIV, 1 (November 1998 – February 1999).
- La familia de Dios Padre: la fraternidad de los hijos de Dios, Universidad de Navarra, vol XXXI, fac. 3, September–December 1999.
- L'Ethique d'abord? ou les incertitudes du politique, Conference given on the occasion of the Dies academicus, Université de Fribourg (Switzerland), 15 November 1999.
- Au tournant d'un millénaire, la vie religieuse «Cahiers Saint – Dominique» n° 268 – June 2002.
- Eclairer, à la lumière de la Parole de Dieu, une logique de l'action, in «La Documentation catholique» , n°9, 4 May 2003.
- Varon y mujer los creo, «Estudios Trinitarios», Vol. XXXVII – n°3, September–December 2003.
- Vers Pâques, «Kephass», 9, 2004.
- Contribution de la théologie chrétienne de la création au débat contemporain sur la différence entre les sexes, «La Vérité vous rendra libres. Festschrift in honor of Cardinal Georges Cottier». Parole et Silence, August 2004.

- La moral catolica. Lo que esta hoy en juego, «Humanitas», 38, 2005.
- Les ondes de choc de l'Encyclique Evangelium Vitae, «Familia et Vita» X, n° 3, 2005.
- La Culture chrétienne: un art de bien vivre, «Képhas» July–September 2005.
- Buscar la verdad, sentifo profundo de la existencia, «Humanitas», 42, 2006.
- La familia en el foco de la amenaza secularista, «Humanitas», 43, 2006.
- Les racines chrétiennes de l'Europe? «La Documentation Catholique» n° 2375, 4 March 2007.
- La alteridad procede de la identidad, «Humanitas», 48, 2007.
- L'Eucharistie et l'urgence du mystère, «Nouvelle Revue Théologique», Tome 130/n° 1, January–March 2008.
- Pluralismo e identità: cos'è la scuola cattolica? «Seminarium», 2008, n° 2–3.
- Quel re di Francia che fu rimpianto anche dai nemici, «L'Osservatore romano», 24 August 2008.
- Some Challenges Facing Catholic Schools Today, “International Studies in Catholic Education”, vol. 1, n° 1, March 2009.
- El futuro del cristianismo. Algunas cuestiones en este inicio del millenio, «Cienciatomista», January–April 2009.
- Samaritains de l'espérance pour une Europe humaine et chrétienne, «Seminarium», 2009, n° 2–3.
- Transmettre pour éduquer, «Oasis» 10, 2009.
- Un hombre libre, «Humanitas», 60, 2010.
- Between the Generations: Reason, Crisis, Challenge, «Oasis» 11, 2010.
- Vita religiosa e secolarizzazione, «L'Osservatore Romano», 30 October 2010.
- Un pape vert? «Nova et Vetera», n° 60, October–December 2010.
- Universidad catolica y sociedad: Los desafios del Cristianismo en el mundo de hoy, «Capitulo Chileno de Universidades catolicas», 2010.

- Le priorità nel processo dell'educazione cristiana,
«Seminarium», 2010, n°4.
- El Vaticano II ante nosotros, “Revista española de teología”, January–
March 2011.
- El sacerdocio del siglo XXI desde la perspectiva del año sacerdotal 2009–
2010, Edice editorial, Madrid, 2011.
- Named for all Eternity, “Horizon”, vol. 37, n°5, Winter 2011.
- Veritatem facientes in caritate: L'orizzonte dei problemi educativi, «Semi-
narium» 3, 2011.
- L'atleta della fede, Vi lascio la pace, Una stessa missione, trasmettere,
Pourquoi l'Eglise?, Siate misericordiosi, homélies, «Seminarium» 4,
2011.
- Laicità alla francese, «L'Osservatore Romano», 27–28 December 2011.
- Laicità da ricercare, «L'Osservatore Romano», 30 December 2011.
- L'urgenza di una ecologia umana, «L'Osservatore Romano», 4 January
2012.
- Une université catholique, «Communio» XXXVIII, 1 n° 225, January/
February 2013.
- Una Universidad Católica, «Humanitas» 72, Spring 2013.